

STUDENTEN WEEKBLAD

8^e Jaargang.
No. 22.

REDACTEUREN: CH. E. DUTILH, J. A. SCHOUTEN, J. H. TELDERS,
J. P. VALKEMA BLOUW, F. A. VENING MEINESZ. (DELFT)
A. C. JAGER, J. C. DE JOODE, K. F. KATZ, W. J. H. MASCHHAUPT.
VAST MEDEWERKSTER: MEJ. I. WILLEKES MAC DONALD. (AMSTERDAM)

Donderdag
15 Maart '06.

Dit blad verschijnt Donderdags, behalve in de vacantiën. De abonnementsprijs is f 3,50, bij vooruitbetaling f 3,— per jaar. De jaargang loopt van 1 October tot 30 September. De prijs der advertentiën is 10 cents per regel.

J. WALTMAN JR.
UITGEVER • DELFT

Inzendingen die Dinsdagmiddag 12 uur niet aan het redactie-adres zijn bezorgd, kunnen niet meer in het eerstkomend nummer worden opgenomen. Het adres voor redactie en administratie is: Binnenwatersloot 33.

Eerstvolgende Vergadering der Delftsche Redactie ten huize van den heer J. H. TELDERS, Spoorringel 138, op Dinsdag 20 Maart 1906, des middags om 4 uur.

Eerstvolgende Vergadering der Amsterdamsche Redactie ten huize van den heer K. F. KATZ, Weteringschans 233, op Maandag 19 Maart 1906, des avonds om 10 uur.

Generaal Booth

en het Kolonisatie-werk van het Leger des Heils.

Zaterdagochtend stond Generaal Booth een interview toe aan verscheidene reporters, waaronder ook die van het Studenten-Weekblad. Het is een kranige oude man, die op zijn hoogen leeftijd meer doet dan menig jonger man. Hij had Maandag drie vergaderingen in Glasgow geleid, was Dinsdags naar Parijs gereisd, had daar Woensdag en Donderdag drie vergaderingen geleid, was Vrijdags naar Rotterdam gespoord, om daar Zaterdag weer een vergadering te leiden.

Toen hij binnenkwam, wees hij ongeduldig een luien stoel af, die voor hem klaargezet was; hij wilde op een gewonen stoel zitten. Een der heeren, die hem iets vragen wilde, begon: „I beg your pardon sir,“.... „Don't beg my pardon. But go on.“ Hij maakte niet den indruk, erg sterk en gezond te wezen, was bijna angstvallig warm gekleed in een zware trui, waarover een lange generaalsjas, en de handen bijna geheel in wollen polsmoffes. Onder al het praten door, hoe kalm en geregeld zijn vertellen ook was, speelde hij voortdurend met zijn vingers of een stukje papier. Wel maakte hij den indruk van een echte autoeraat te zijn, dat zijn wil het Leger des Heils bestuurde, dat zonder zijn organiseerend talent er misschien veel minder van terecht niet alleen zou gekomen zijn, maar ook zal komen. Het was merkwaardig zooals alle aanwezigen van het Heilsleger als 't ware aan zijn lippen hingen. Er was ook een tolk, die gelukkig, alhoewel hij bewonderenswaardig vlug vertaalde, spoedig van zijn taak afzag, toen de Generaal eenigszins in vuur geraakte, en zonder de pauzes voor den tolk door sprak.

Het eigenlijke doel, waarmee de Generaal in Nederland kwam, was om meer bekendheid te verlenen aan het werk dat het Leger des Heils doet, en de plannen die het heeft op het gebied van kolonisatie en emigratie. Niet alleen is dit nog een betrekkelijk nieuwe en minder bekende phase van het Heilsleger-werk, maar ze lijkt ons ook veel beter en meer eigenlijk nut stichtend. Het gewone leveren van kachelhoutjes en vuurmakers is toch eigenlijk de markt eenigszins bederven voor die menschen, die zelfstandig en zonder eerst in zonden vervallen te zijn, daar hun brood mee verdienen, terwijl men niemand schade doet, door groote uitgestrektheden bebouwbaar land te bevolken, en daarheen vele werklozen uit de meer bewoonde streken te transporteren. De Generaal meende, dat het Heilslegerwerk wel een voorlooper zou zijn van meer algemeene en over de geheele wereld verspreide overplaatsingen van werkkrachten, van een plaats waar ze te veel zijn, naar plaatsen waar ze te weinig zijn. Het Engelsche gouvernement heeft al verscheidene malen een onderhoud met hem gehad, en zelfs door den schrijver Rider Haggard een verslag laten uitbrengen over de kolonies van het Heilsleger, met het plan, om mochten de pogingen van het Leger des Heils geslaagd heeten, zelf ook stappen in die richting te doen. Op het oogenblik gaat Generaal Booth ongeveer aldus te werk: Na eerst gronden, die geschikt lijken voor landbouw, uitgezocht en aangekocht te hebben, in Canada zelfs door het gouver-

nement geschonken gekregen te hebben, stelt men voor ieder, die niet al te slechte antecedenten heeft, de gelegenheid open om op voorschot van het Leger des Heils den overtocht te maken, en alle noodige gereedschappen aan te schaffen. Die overtocht is op het oogenblik ontzettend goedkoop gesteld, ook door tusschenkomst van het Canadeesche gouvernement, n.l. f 66 voor den overtocht en f 18 voor de spoorreis. Maar, hierin zit het eenige, dat eenigszins aan een slagkooi doet denken: de terugtocht is aanmerkelijk duurder.

Verder wordt het voorschot door de landverhuizers bij aflossing terugbetaald. De resultaten zijn tot nu toe, alhoewel op betrekkelijk kleine schaal, buitengewoon gunstig: van de ± 4000 personen, die het Leger des Heils de afgelopen twee jaren overplaatste, zijn er nog geen twintig, waarvan men kan zeggen, dat ze feitelijk niet aan de verwachting beantwoordden, mislukten. Toch heeft het Leger des Heils bij de stichting der twee kolonies, Fort Amity en Romey, aanmerkelijke verliezen geleden, en wel om twee groote redenen. 1e. leende het aan de kolonisten geld uit zonder rente te vragen, terwijl het zelf hooge rente (5 en 6 %) betaalde; en 2e. dat voornamelijk de grond van Fort Romey buitengewoon is tegengevallen, en men daar niet alleen groote hoeveelheden salpeter uit den grond moest halen, maar ook zeer dure irrigatiewerken heeft moeten aanleggen. Nu heeft men, niettegenstaande dit financieele verlies, toch weer ondervinding opgedaan, en is men wel van plan, het geheel op grootere schaal voort te zetten, ja, het zou den Generaal niet verwonderen, als het Leger des Heils zelfs een bank opende, waarin men zelf bij gedeelten vooruit den overtocht betaalde, om aan het volgestorte bedrag gekomen zijnde, de reis te aanvaarden. Van een eigenlijk Staatsplan verwachtte hij niet zooveel heil; de tegenwoordige toestand toch moest op grootere schaal mogelijk gemaakt worden, door ten eerste meerdere bekendheid en ten tweede door het combineeren van zoovele tegenwoordig zich verwaterende liefdadigheid, door het samenwerken van alle philanthropische instellingen, door niet meer vanwege Armenzorg een wekelijksche uitkeering te doen aan een gezin, maar liever deszelfs overtocht te betalen. Want het Leger des Heils verleent aan een ieder onderstand, zonder aanzien van geloof of richting; in de bestaande kolonies zijn zelfs vele Katholieken en maar een heel klein percentage eigenlijke Heilssoldaten. Voor zeer vele menschen beteekent het woord Heilsleger nog niets anders als een uniform en muziek met tamboerijnen, maar in Canada zou men kunnen zien met welk een toewijding en geduld men emigranten ontscheept, naar hun aangewezen land voert, hen onderwijst en eenige jaren met hen in de kolonies leeft, en daarvoor zijn uitgezochte menschen noodig, die dit alles vrijwel kosteloos doen. Als de Staat dit eens voor zijn rekening nam, zouden dit daarentegen waarschijnlijk enorme kosten worden, om niet te spreken van de administratie, noodig om te zorgen, dat de machthebbende personen geen slecht beheer uitoefenden. Het Leger des Heils is juist door zijn militaire organisatie hiertoe veel beter in staat, waar we ook zien, dat juist leden van dit groote lichaam zich alle moeite en zorgen geven uit overtuiging en niet uit winstbejag. Een groot bezwaar zal natuurlijk altijd blijven, dat men geen sympathie zal vinden in het moederland, als men de goede werkkrachten weghaalt

en geen sympathie in de kolonies, als men er met uitschot aankomt. Laat men vrij wie gaan wil, dan zullen in 't algemeen de meest energieke, en dientengevolge op den langen duur de beste menschen het eerst tot een overtocht besluiten.

Met een klein woord sprak de Generaal nog over mogelijke binnenlandsche kolonisatie in Engeland, dat nog steeds zoovele marktgroenten invoert, die het best zelf zou kunnen leveren. Het hoofdbezwaar is hier niet alleen de duurte van den grond, maar ook belastingen en rechten, die den beginnenden landbouwer haast onoverkomelijk zwaar zouden drukken. Men zou daar nooit een landbouwer een stuk land in eigendom afstaan, maar in een soort eeuwigen erfpacht met zeer kleine lasten geven, om te voorkomen, dat het weer verkocht zou worden en zoo weer zou geraken in handen der groot-grondeigenaars.

Dit is in 't kort het werk dat het Heilsleger doet, en zich voorstelt te gaan doen, en wij kunnen niet anders dan hun van harte succes toewenschen.

D. C.

Historisch Materialisme.

Mijn antwoord op het stukje van C. M. S. in het vorig nummer kan kort zijn.

Hij schijnt onderscheid te maken tusschen een wet en een hypothese. Dit doe ik ook, maar niet in dien zin, alsof slechts de meerdere waarschijnlijkheid eener wet deze als wet tegenover de hypothese doet staan. Integendeel, de gravitatie-wet is zoo goed hypothese, als het historisch materialisme; voor zoover men ze tenminste beschouwt als het algemeene, in verschijnselen waargenomen. Men zag en ziet de voorwerpen zich naar de aarde toe bewegen en concludeert daaruit tot het bestaan der zwaartekracht, waardoor die verschillende verschijnselen dan éénzelfde verklaring vinden. En evenzoo ziet men veranderingen in de ideologieën steeds volgen op veranderingen in de productieverhoudingen, — bijgevolg besluit men tot de onafhankelijke evolutie dier laatsten.

Dat staat principieel met elkaar gelijk, en wil C. M. S. de hypothese, dat de aarde de voorwerpen aantrekt, een wet noemen, mij goed, maar dan is het historisch materialisme zulks ook.

Sommigen nemen een wisselwerking aan, zegt C. M. S. Ja, dat is volkomen waar, nog anderen zelfs, zooals Carlyle en zijne volgelingen, laten als het verandering-veroorzakende element alleen ideeën gelden. Maar dat alles is niet historisch-materialistisch en bewijst nog niet, waarom die wetenschap niet op één lijn mag worden gesteld met de hypothese der aantrekkingskracht.

Met die velen, die een wisselwerking aannemen, heb ik dan ook niets te maken.

„Het historisch materialisme mag volgens u, M. K., evenmin als de gravitatie, uitzonderingen vertoonen,” zegt C. M. S. ten slotte. Nu begin ik te twijfelen, of hij wel ooit een historisch-materialistische verklaring van een stukje geschiedenis gelezen heeft. Meent hij soms, dat Marx-zelf in zijn „Klassenkämpfe”, zijn „Acht zehnte Brumaire”, zijn „Revolution und Kontra-Revolution” geen andere invloeden dan economische erkende? Dan vergist hij zich. Want het gaat er niet om, wat ideeën doen en welken invloed ze hebben, wanneer ze er eenmaal zijn, maar hoe ze zijn ontstaan, en welke de laatste oorzaak van de veranderingen in het maatschappelijk gebeuren is. „Die Tradition vergangener Zeiten lastet wie ein Alp auf dem Gehirn der Lebenden” zegt Marx in zijne inleiding tot de „Klassenkämpfe”. Maar dat hij die traditie invloed toeschreef, bewijst nog niet, dat hij hierdoor eigenhandig zijn historisch materialisme om hals bracht, evenmin als de kogelbaan, van voor het luchtledige berekend afwijkend, daardoor de wetten van den vrijen val en de beweging in het luchtledige ongedaan maakt.

We vragen niet naar het resultaat, maar naar de oorzaak. Is de veer, die in de lucht slechts langzaam daalt, een bewijs tégen de waarde, die men voor de versnelling der zwaartekracht heeft berekend? We vragen niet, hoe vlug of hoe langzaam het lichaam valt, maar wijden onze aandacht alleen aan het feit, dat het valt en concludeeren daaruit tot de hypothese der aantrekkingskracht.

En nu die wisselwerking. Stel U eens voor, dat men vroeger in de heilige overtuiging verkeerde, dat een steen, die naar de aarde valt, dit deed uit pure liefhebberij. Hij

zou niet door de aarde aangetrokken worden, maar trok omgekeerd de aarde aan. Maar de berg stoorde zich niet aan Mohammed, en toen kwam Mohammed tot den berg. Denk U nu verder, dat men langzamerhand tot het idee kwam, dat het ook omgekeerd kon zijn, en dit zelfs werd aangetoond. Dat een deel der menschen, die het denkbeeld van vroeger met zooveel liefde hadden gekoesterd, dit nog niet konden prijsgeven, maar zich evenmin gerechtigd achtten, de nieuwe ontdekking voorbij te gaan. En dat die menschen besloten, voortaan een wisselwerking aan te nemen tusschen steen en aarde, veronderstellende dus, dat zoowel de steen de aarde aantrok, als de aarde den steen.

Een dergelijke meening zal U, naar ik hoop, absurd voorkomen. Die absurditeit evenwel wordt gevonden in Uwe bewering, dat er eene wisselwerking tusschen productieverhoudingen en ideologieën zou bestaan.

Dat een verband tusschen productieverhoudingen en ideologieën bestaat, is in het aangezicht der feiten niet te loochenen. Men ziet die verhoudingen en denkbeelden ongeveer gelijktijdig veranderen. Dat de verandering in de ideeën gewoonlijk later plaats heeft dan die in de productieverhoudingen, wil ik laten passeeren. Hoe komt het, dat die productieverhoudingen zich wijzigen? In mijn artikel over „oorlogskansen” in ditzelfde nummer zult ge het antwoord op die vraag vinden: het komt door de verandering in de productiviteit van den arbeid, in laatste instantie door 's menschen zucht, zijn wezen zoo schoon en breed mogelijk te ontplooiën. Dit is een aanleg der menschen, maar niet een of andere bepaalde gedachte. Ideeën veroorzaken dus het ontstaan van productieverhoudingen niet, het kan dus alleen omgekeerd zijn: veranderingen in de productieverhoudingen veroorzaken veranderingen in de ideologieën.

Ge zult zeggen, dat de wil der menschen toch veranderingen in het productieproces zal kunnen veroorzaken. Dat is volkomen juist, en wanneer de menschen eendrachtig en eenswillend waren, dan zou alles wel onderstboven te keeren zijn. Maar dat willen ze niet, omdat hun belang dien wensch niet meebrengt. Hun willen, wat betreft het aanbrengen van veranderingen in het productiestelsel, wordt bepaald, eensdeels door den oogenblikkelijken stand der productiekrachten, anderdeels door de altijd blijvende spil, waar ten slotte alles om draait: de zucht tot, enz.

En daarom geen wisselwerking, maar enkel en alleen veranderingen in de productieverhoudingen, die die in de ideologieën veroorzaken.

M. K.

Over Kritiek.

Een landman had een fraai paard.

Als het fiere ros door de wei sprong en zijne manen schudde in het morgenlicht, bleef menigeen voor het hek staan en zeide: wat een mooi dier; zoè zag ik er nog geen.

De boer merkte deze bewondering en werd trotsch op zijn paard.

Hij gaf het prijs aan de bewondering der velen, en door hun lof gestreeld, voedde hij het met den fijnsten haver en de lekkerste beten.

Het edele dier liet zich dit welgevallen, vrat dag en nacht en werd na korten tijd zéer dik en opgeblazen.

De boer zag deze doorvoedheid met vreugde en klopte van tijd tot tijd het dier goedkeurend op het gevulde lichaam.

En de menschen, die onder hun wandeling langs de wei kwamen, zagen het reuzenpaard, dat aan alle zijden van vet glom, maar slechts nu en dan wanneer er te eten viel een poot verzette; zij schaarden zich langs het hek en gaapten van verwondering en verbazing: zóo een dier zagen ze nog nimmer!

De boer, die dit gadesloeg, wreef zijn magre handen en lachte gestreeld.

Toen kwam op een dag iemand langs de wei, die, het paard ziende, tegen den boer zeide:

Wel boer, wat heb jij daar voor een walgelijk paard in jou wei — zoo opgeblazen, zoo vet, zoo leelijk!

En de boer keek eerst verbaasd en toen nijdig en sprak: wel jou godvergeten pedante aap, wat weet jij van paarden

en zeg jij dat het leelijk is, wel potdoome — iedereen vindt het mooi.

En hij nam een mestvork en stak den wandelaar van boven tot onder doër.

Zoo is het dikwijls in ons leven en de boer is vaak geen boer en het paard is vaak geen paard, maar de mestvork blijft de mestvork en ik zeg het U: hij wordt geprikt in het lijf van den wandelaar — al zou ook de onderste steen boven.

V. B.

Het Buddhisme.

VRIJE STUDIE.

Hoewel velen, meen ik, van een andere opinie hieromtrent zijn, vind ik dat Ds. Bähler (de man die als predikant van de Hervormde kerk van den kansel de leer van het Karma en der reïnkarnatie verkondigde) goed heeft gedaan met zijn lezing zooveel mogelijk objectief te houden en zooals hij het uitdrukte, ons „slechts te geven het Buddhisme zooals het zichzelf kent.” Want eenmaal gegeven zijnde de bloote uiteenzetting van den Buddha-dharma, of Buddha-leer, zal het voor een ieder mogelijk zijn, hem te toetsen aan zijn eigen overtuiging en op die wijze de hooge ideeën er van te leeren op waarde schatten.

De Buddha-leer eischt geen geloof, dan hetgeen op weten gegrond is.

Er is geen enkele macht in 't heelal, die niet aan natuurwetten gehoorzaamt, zij het dan ook aan dezulke, die gelden op andere, ons onbekende gebieden. Zoo is er ook geen opperwezen, dat het in zijn macht heeft den mensch gelukzalig te maken of te verdoemen. Elkeen heeft volgens het karma, d. i. de wet der oorzakelijkheid, die onovertreedbaar is en de oorzaak van alle dingen, de macht zijn eigen verlosser te worden of wel te worden een Buddha, d. w. z. een Verlichte en in te gaan den toestand genaamd het nirvāna, waar elke vleeschelijke begeerte heeft opgehouden te bestaan.

Maar ook in dit nirvāna is nog een evolutie; hooger, en dichter bij den eindtoestand die ieder wezen bereikt — na langer of korter tijd, volgens zijn karma — is het paranirvāna; daarboven staat het mahaparanirvāna.

Het is natuurlijk dat gedurende één aardsch leven, d. i. zulk een oneindig klein poosje in verhouding tot de eeuwigheid, die hoogste toestand niet wordt bereikt. Daarom, zegt de leer der reïnkarnatie, wordt de wil verscheidene malen herboren, om zich te volmaken, totdat hij ten laatste geen waarde meer hecht aan die herleving; dit tijdstip valt samen met dat, waarop elke vleeschelijke neiging is uitgebluscht, waarop het einddoel bereikt is.

Onsterfelijkheid van de ziel, eeuwig voortleven, zooals de spiritisten zich dat voorstellen, leert het Buddhisme niet.

Teneinde het geluk deelachtig te worden, eens het nirvāna te bereiken, is te volgen de Buddha-dharma; deze leert men in een leerschool of sanga.

De stichter van de Buddhistische leer is Siddharta, een Koningszoon, die niettegenstaande alle voorzorgen zijns vaders, hem voor den troon te bewaren, leerde kennen de ellende van het leven en daarmede de begeerte deze op te heffen. Toen hij al 29 jaar oud en getrouwd was en reeds een zoon had, kreeg hij een visioen. Een dhewa, in dit geval een goede geest, toonde hem achtereenvolgens een grijsaard, een zieke en een lijk in staat van ontbinding, stadiën van het menscheijk bestaan, die hij niet kende. Toen vielen hem de schellen van de oogen en hij nam het besluit het paleis zijns vaders te verlaten en als boeteling een nieuw leven te beginnen. Het gelukte hem, door de hulp van goede dhewa's. Lange jaren leefde hij met eenige Brahmaansche kluzenaars in diepe meditatie. De eischen van zijn lichaam verwaarloosde hij dusdanig, dat tenslotte alle kracht hem begaf en hij voor dood werd opgenomen. Hij kwam echter bij, zette zich onder een vijgeboom met het vaste voornemen niet van die plaats te wijken voor en aler hij het licht in de duisternis zou hebben gevonden.

En niet lang duurde het of hij vond het Licht; van toen af heette hij Buddha, d. i. Verlichte. Hij kreeg herinnering aan vorige levens en ook de macht de geringste roerselen in de ziel van zijn naasten te ontdekken. Hij predikte zijn

leer, zond discipelen in alle richtingen, en zeldzaam was het, zooals zijn leer ingang vond.

Die leer is op een der laatste conciliën vastgelegd in veertien artikelen, behelzende het bestaan van de ellende, het bestaan van een betere wereld, benevens de middelen om van het eerste bestaan tot het tweede te komen. Die middelen zijn acht in aantal, te weten:

het ware weten, het ware denken, het ware spreken, het ware doen, het ware leven, het ware streven, het ware bepeinen en de ware inkeer.

Bezit men alle deze capaciteiten, dan is men gekomen tot zelfverloochening en verdraagzaamheid tegenover elk wezen (een waar Buddhist is vegetariër), dan moet zijn uitgedoofd de vlam der begeerte, dan is men zelf een Buddha, dan is de tijd van het nirvāna daar.

Dit is in korte trekken hetgeen Ds. Bähler ons vertelde. Wel is waar deed hij nog mededeelingen omtrent de uitbreiding van het Buddhisme, beschreef hij de levenswijze van de bigsu's, dat zijn een soort van monniken, maar het lijkt me toe, dat in hetgeen ik hierboven weergegeven heb, het zwaartepunt ligt van zijn lezing.

Tot zoover was de mensch verslaggever, nu wordt de verslaggever weer mensch en in die kwaliteit kan hij niet zwijgen over de onbeleefdheid, waaraan men zich op Vrije Studie-avonden maar al te dikwijls schuldig maakt. Men schijnt het hier niet onkiesch te vinden, midden onder een lezing op te staan en weg te gaan (en dat nog wel uit de voorste rijen).

E. D.

Over Oorlogskansen.

SOCIALISME, VADERLANDSLIEFDE EN OORLOG.

Het is een hoon, wanneer de veldheeren (de proletariërs) in den slag aansporen, voor hunne huisgoden en de graven hunner vaders (dus voor het vaderland) te strijden, want onder allen is nauwelijks een enkele, die een familiegraf en een eigen huisaltaar bezit. Slechts om anderen rijkdom, glans en genot te verschaffen, dragen ze het zwaard en sterven ze op het slagveld. Ze hebben de wereld overwonnen en worden zijne heerschers genoemd; maar ze bezitten zelf nog geen klein lapje grond.

TIBERIUS GRACHUS.

Het wordt den sociaal-democraten vaak verweten, — en het is een verwijt, dat op propaganda-vergaderingen altijd betrekkelijk goede diensten bewijst, — dat ze geen liefde kennen voor het vaderland, en voor nationale tradities niet het minste gevoelen. De bewering heeft voor onze tegenstanders hare waarde, voor zoover het betreft, niet-socialisten van toetreden tot de arbeidersbeweging af te houden, maar waar het geldt, sociaal-democraten zelve van het absurde hunner leer te overtuigen, mist ze als argument elk nut.

Een socialist geeft de waarheid er van volmondig toe. Toen Bismarck in den Duitschen Rijksdag de sociaal-democraten „Vaterlandslose Gesellen” had genoemd, werd die naam als eere naam aanvaard, en deze beide woorden dienden later als titel voor een boekje, dat een verzameling biographiën van de voornaamste socialisten en anarchisten bevat.

Het liberale, niet-socialistische verstand kan zich een dergelijke „brutale erkenning” van de waarheid van wat als verwijt was bedoeld, bezwaarlijk begrijpen. Het hecht aan nationale tradities en vindt vaderlandsliefde een buitengemeen eerbiedwaardig gevoel. En inderdaad past tegenover een dergelijk sentiment van den enkeling een gevoel van piëteit. Het is eerbiedwaardig, zich te kunnen geven voor een idee. Maar de arbeidersklasse zou het vragen als een gunst, indien ze het niet eischte als een recht, dat men voor haar sentimenten dezelfde achting over heeft.

De socialistische wetenschap beschouwt het leven der gedachten en daden der menschen als een logisch, aanéengesloten geheel, dat zich voortdurend ontwikkelt. Alles is, zooals het krachtens historische wording moest zijn. Is de tijd voor het nieuwe gekomen, dan gaat het oude onherroepelijk te gronde, en op de basis der veranderende productieverhoudingen bloeit op een nieuwe ideologie.

De stervende klasse leeft met haar gedachten en idealen nog in het verleden, en er is weemoed in de harten van hen, die met hunne gevoelens botsen tegen de onver-

mijdelijke en onveranderlijke vormen van den nieuwen tijd. De tradities van den „goeden ouden tijd” worden met liefde gekoesterd, en een bittere trek verschijnt er om de lippen van wie zich met die liefde meer en meer alleen en vereenzaamd ziet staan. Maar de klasse, die dan de macht bezit, of weet, dat ze die eerlang zal krijgen, haalt in hoopvol jubelen den nieuwen tijd in, is sterk en energiek, omdat ze weet, dat de zege aan haar zal zijn. De oude ideologieën worden voor de rechtbank der rede gedaagd, en verworpen, indien haar levensvatbaarheid niet langer wordt erkend.

Tot die ideologieën, schoon eens een aanleiding gevende tot grootsche daden, maar nu afgeleefd en verouderd geworden, behoort het gevoel van vaderlandsliefde. Piëteit-vol kunnen we opzien tot den man, die uit roem van vroeger het recht meent te mogen putten tot het koesteren van een gevoel van nationalen trots, maar toch, de wereld wil vooruit, en het nuchter verstand vraagt zich af, waarom nu nog sentimenten moeten worden gevoeld, omgeven door den duffen geur van het verleden. Er zullen weinigen zijn, die wéten, waarom ze vaderlandslievend zijn, waarom onze nationale zelfstandigheid moet worden verdedigd. Het is alles onbewust geworden en wat vroeger rationeel was en in het rijk der gedachten eene verdediging vond, is in het gevoel overgegaan en sleept bij volgende geslachten als traditie een droef bestaan voort, tot het geheel zal zijn verdwenen.

De grondslag der vaderlandsliefde is een gevoel van solidariteit met de medebewoners eener bepaalde landstreek, met wie men in aanraking komt. Toen de allereerste maatschappij ontstond, sloten de menschen zich aaneen, zoowel om gezamenlijk beter tegen invloeden van buiten bestand te zijn, als om gemakkelijker in de behoefte naar levensmiddelen te kunnen voorzien. En in beide gevallen, om in staat te zijn, de kansen tot behoud van het leven te vergrooten, en, indien mogelijk, de levensvatbaarheid van de verschillende enkelingen te verhoogen. De maatschappij is in de eerste plaats in dienst der individuën, ze is een middel, een voorwaarde ter bestendiging van het leven van den enkeling. Voor den enkeling behooren dus de kracht en levensvatbaarheid dier maatschappij tot de eerste eischen, die hij haar stelt. Maar omdat ze is een middel ter verschaffing van de mogelijkheid aan alle individuën hun wezen zoo breed mogelijk te kunnen ontplooiën, is elk individu, dat lid is eener maatschappij, krachtens dat lidmaatschap gedwongen, met den wensch naar leven en levensvatbaarheid der anderen rekening te houden. Zoo ontstaat de moraal, eene verzameling voorschriften, welke geheel een meer en meer definitieven vorm aannam, naarmate de vormen en omtrekken der maatschappij vaster en beslister werden. Het karakter der moraal is in de allereerste plaats een maatschappelijk; bij den enkeling zoekt men haar te vergeefs. Dit neemt natuurlijk niet weg, dat bij dien enkeling een aanleg voorhanden moet zijn, die hem dwingt, zoo te handelen, als de moraal hem voorschrijft, maar deze aanleg openbaart zich toch eerst, wanneer de bijzondere maatschappelijke constellatie de bijzondere voorschriften der zedeleer a. h. w. heeft geschapen.

Zal dus de maatschappij het leven van den enkeling bevorderen, dan moet die enkeling haar recht van bestaan erkennen. Maar doet hij dat, dan erkent hij daarmee tevens het recht op leven van de individuën, waaruit ze bestaat. Daarom ook is het verbod „te dooden” een der oudste, zoo niet het oudste, dat de menschen hebben gehuldigd. Het voorschrift „leven en laten leven” dankt hieraan zijn ontstaan.

De levensvatbaarheid der individuën is voorwaarde voor die van de maatschappij. De enkeling, die aan de samenleving de mogelijkheid ter ontplooiing van zijn wezen dankt, gevoelt daardoor tegelijk de noodzakelijkheid van het: „heb uwe naasten lief als uzelf.” Want men heeft lief, wiens levensvatbaarheid men wil bevorderen, en men wenscht de kansen op leven te vergrooten van wien men liefheeft.

Die liefde voor den medemensch is dus oorspronkelijk liefde voor het medelid der maatschappij en daardoor langzamerhand voor die maatschappij-zelf, die uit haar leden bestaat en ze allen omvat. De algemeene menschen-min kan zich breder gaan ontplooiën en haar grenzen wijder stellen, maar dan blijft voor het individu die éene maatschappij onder de velen, die zijne levensvatbaarheid waarborgt, de voornaamste. En dit vooral, wanneer de bijzondere inrichting der samenleving, waartoe men behoort,

tot bevordering van het leven beter meewerkt, dan die van de overige landen en rijken.

In de geschiedenis is dit duidelijk aan te wijzen. Het gevoel van vaderlandsliefde bij een volk was overal het sterkst, wanneer dat volk op hoogen trap van bloei stond. De nationale trots der Romeinen, die elk, die geen lid was van hunne maatschappij, als onbeschaafde, als „Barbaar” verachtten, een gevoel, tegelijk stuitend en eerbiedwaardig, was een natuurlijk gevolg van de omstandigheid, dat Rome destijds omringd was van rijken en rijkjes, die maatschappelijk van zoo inferieure samenstelling waren, dat de waarborgen voor levensvatbaarheid, die ze haar inwoners schonken, tegen die, welke de Romeinen genoten, in de verste verte niet opwogen. Hetzelfde zien we in Griekenland. De Griek van de „gouden eeuw” was in de oogen der andere volkeren een pedant heer, en gevoelde véél voor de noodzakelijkheid, zijne waardigheid als landsman van Pericles en Alcibiades op te houden.

De inwoners van de Republiek der Vereenigde Nederlanden uit de zeventiende eeuw golden voor ondragelijk trotsch en het „right or wrong my country!” der Engelschen maakt hen bij het grootste deel der menschheid gehaat.

Het gevoel van vaderlandsliefde is dus een gevolg van het feit, dat men der maatschappij dank weet voor de kansen die ze schept, ons leven zoo goed en breed mogelijk uit te leven. Maar de eerste en voornaamste reden, waarom de menschen er toe kwamen, zich te vereenigen, was de zorg voor het levensonderhoud. Wie slechts den aanleg tot ontwikkeling van maatschappelijke deugden bezit, maar niet die deugden zelf, kan daarin geen aanleiding vinden, met anderen eene maatschappij te gaan vormen. Maar de zucht tot onderhoud van het leven en de meerdere gemakkelijker van eene gezamenlijke productie, van arbeidsverdeling in het productie-proces, was de voornaamste oorzaak van het vormen der maatschappij. De verhoudingen, waarin de individuën tegenover elkaar optreden, worden dan ook enkel en alleen door de bijzondere vormen van het productieproces bepaald. Deze vormen hangen op hun beurt weer af van den stand der productiekrachten. Iedere maatschappij zal er dus naar streven, de productiviteit van den arbeid te verhoogen, en dit kan alleen door invoering van uitvindingen. Die drang naar verhooging van de productiviteit van den arbeid is dus de oorzaak van de ontwikkeling van het productieproces, brengt dus veranderingen in de verhoudingen, waarin de menschen, binnen het raam van dat productieproces, tegenover elkaar staan. Dat de huisarbeid meer en meer verdween, om plaats te maken voor de manufactuur, en dat deze weer plaats moest maken voor het fabrieksstelsel, was alles een gevolg van de op hooger plan gebrachte productiviteit van den arbeid.

Maar met die onderlinge verhoudingen der menschen veranderden tevens de voorschriften der zedeleer. Sommige bleven, andere waren overbodig of zelfs schadelijk voor den voortgang der productie geworden en verdwenen langzamerhand. Elke periode in de geschiedenis is gekenmerkt door een bepaalde moraal, die bij den stand der productiekrachten en -verhoudingen behoort.

„Die Geschichte aller bisherigen Gesellschaft ist die „Geschichte von Klassenkämpfen”.*) Zoover de geschreven geschiedenis reikt, steeds vertoonde de maatschappij twee klassen, met tegenstrijdige belangen. Elk dezer klassen had een periode van opkomst, bloei en verval, tot ze in hare zwakke handen het gezag niet meer kon houden en dit door een revolutie op een op haar volgende, opkomende klasse werd overgedragen. In den boezem der zoo ontstane nieuwe maatschappij ontstonden dan langzamerhand weer tegenstellingen, die steeds scherper vormen aannamen en weer door een omwenteling voorloopig werden genivelleerd.

De basis van onze maatschappij is de tegenstelling van kapitalisten en proletariërs, van werkgevers en loondienaars, van bezitters van productiemiddelen en bezitlozen te dien opzichte. Dit was een onvermijdelijk gevolg van de ontwikkeling van de productiviteit van den arbeid. In de fabriek wordt vlugger geproduceerd dan in den huisarbeid, waar de producent nog zijn eigene voortbrengingsmiddelen bezit, ofschoon ook lang niet meer altijd. De concurrentie is dus in het laatste geval niet langer vol te houden, en de wever wordt gedwongen zijn getouw te verkoopen en zich in loondienst te begeven. Maar nu is hij geen vrij man meer. Hij komt met zijn eenige bezitting, zijne arbeidskracht, ter markt, en biedt

(Zie vervolg Tweede Blad.)

*) Kommunistisch Manifest van Marx en Engels.

TWEEDE BLAD

behoorende tot het STUDENTEN-WEEKBLAD
van 15 MAART 1906. No. 22.

daardoor zichzelf aan. Hij is loonslaaf geworden, en komt hij in verzet tegen zijn lot, dan staan daarbuiten anderen gereed, om hem te vervangen. Hij is met handen en voeten gebonden aan zijn patroon overgeleverd, en is deze weinig scrupuleus, dan zal hij hem zoolang aan het werk zetten en zoo weinig loon uitbetalen, tot de grens is bereikt en een verder uitzuigen de arbeidskracht van den werkmans te sterk zou doen afnemen. En zelfs, al zou de patroon zoo niet willen, dan zou hij, wanneer geen wetten bestaan, die het tegenhouden, door de concurrentie wel gedwongen worden het hoofd boven water te houden ten koste van zijne arbeiders. De ellende der Engelsche werklieden tusschen de jaren 1830 en '50 is overbekend, en niet te wijten aan de personen der fabrikanten, maar aan hunne klasse, op haar beurt weer het gevolg van het heerschende productiestelsel.

De fabrikant houdt zijne arbeiders dagelijks langer aan het werk, dan noodig is voor het produceeren van een waarde, overeenkomende met die der levensmiddelen, die den werkmans in staat stellen, zijn arbeidskracht te herstellen, m. a. w. er wordt meer voortgebracht, dan noodzakelijk is voor het onderhoud van den arbeider. Dit overschot, de meerwaarde, verdwijnt in den vorm van geld, het algemeen equivalent, in de zakken van den kapitalist. Hij kan dit opstrijken, omdat hij de macht bezit en de werkmans er niets — tenzij een georganiseerd optreden — tegenover kan stellen. Door de concurrentie gedwongen, zal de kapitalist moeite doen, de loonen tot een minimum te doen dalen, — „op peil houden” noemt de firma Van Heek dat — en in een streek, waar geen sterke arbeidersbeweging bestaat, gelukt dit ook. In Engeland werden in de bovengenoemde periode ontzettend lage loonen uitbetaald, de werktijd was gemiddeld vijftien à zestien uur per dag, en eerst, toen de arbeiders zich begonnen te roeren en de beweging der Chartisten ontstond, gelukte het hen, min of meer betere levensvoorwaarden af te dwingen.

Zoo heeft het kapitaal de strekking, de loonen zoo laag mogelijk neer te drukken, en den werktijd tot het uiterste te rekken. De belangen der kapitalisten zijn met die van de arbeiders in flagranten strijd; de harmonie, die er tusschen zou bestaan, is een schoone illusie. Maar de werklieden geraken meer en meer doordrongen van het besef, dat ze door eendrachtig optreden verbetering hunner positie kunnen bereiken, en de klassenstrijd — die niet door de socialistischen wordt „gemaakt”, maar die bestond lang voordat nog iemand zijn wezen doorzag — wordt langzamerhand georganiseerd gevoerd.

M. K.
(Wordt vervolgd.)

BOEKBESPREKING.

Le Trésor des Humbles, van Maeterlinck.

Wie dezen bundel leest, is het, of hij wandelt in een zeer hoog, stil bosch, waar geen schaduw is en geen licht, en waar een gespannen stilte heerscht, die niet verbroken mag worden, omdat bij 't eerste geluid deze heele tooverwereld in elkaar zou storten.

Er zijn oude gobelins van gedempte, voorname kleur — grijs, lila, zwak geel, groen — die geweven zijn zooals Maeterlinck deze bespiegelingen weeft; geleidelijk aan voert hij ons door alle deelen: nu vormt hij de takken en bladeren van het bosch, dan de gestalten van edellieden en jonkvrouwen te paard, dan weiden, met witte en gele bloempjes bespikkeld, en vreemde diergedaanten, totdat eindelijk het heele kleed voor ons hangt als een fletse, edelkleurige voorstelling.

Hij is als een eentonig verteller, die van zijn reizen spreekt; eerst luisteren wij slechts half naar hem en laten de lange woordenstoeten, den overvloed van beelden half-begrepen aan ons voorbijgaan, terwijl niets ons bijzonder treft; 't is een wel aangename stemming waarin hij ons brengt, zooals ook muziek kan doen, die wij hooren zonder er naar te luisteren. Maar hij blijft vertellen, totdat langzamerhand onze aandacht geboeid wordt en wij merken,

dat het diepe en wonderlijke gedachten zijn, die hij uitspreekt.

Hij voert ons soms door zeer duistere streken, waar de hemel zwart is als in een ongunstige nacht van Maart, waar een allereerste begin van morgen grauwt en zich in plassen en slooten spiegelt; bij dit onzeker licht tast de mensch voort — onzeker levensbeginsel, flauw brandende lamp, bleke vlam, die niet weet wat ze — eenzaam — komt doen tusschen deze troosteloze verschijningen. Hij staat tegenover de geheimzinnige macht die hem geschapen heeft en vraagt waarom hij bestaat, wat zijn doel is, en waarom hij niet begrijpt.

Dan rijst de grenzeloos wanhopige gedachte van Novalis in hem op:

„Faut-il s'écrier que le temps n'est plus où l'esprit de Dieu était compréhensible et que le sens du monde est à jamais perdu? Qu' autrefois tout était apparition de l'esprit, mais qu' aujourd'hui nous n'apercevons que des reflets morts, que nous ne comprenons plus et que nous vivons uniquement sur les fruits de temps meilleurs?”

En hij slaat beangst de handen voor de oogen en durft niet verder denken, bevreesd voor de spoken, die hem aangrijzen.

Maar gelukkig, er zijn ook blijmoediger gedeelten in dit boek, waar wij ons herinneren dat er toch ook positiefs in 't leven is, dat er schoonheid is en goedheid. Als wij uit deze stille en hoopvolle streken terugdenken aan de onherbergzame, troosteloze van straks, is het ons of we deze gezien hebben in een kwade nachtmerrie.

Aantrekkelijker waarheden hooren wij hier, die ons niet verschrikken:

Nous sommes là, dans la vie, homme contre homme, âme contre âme et les jours et les nuits se passent sous les armes. Nous ne nous voyons pas, nous ne nous touchons pas. Nous ne voyons jamais que des boucliers et des casques et nous ne touchons rien que le fer et le bronze. Mais qu'und petite circonstance, venue de la simplicité du ciel fasse un instant tomber les armes, n'y a-t-il pas toujours des larmes sous le casque, des sourires d'enfant derrière le bouclier et n'aperçoit-on pas une autre vérité?

En is zijn opstel „sur les femmes” niet als een zachte melodie vol vertrouwen, die zingt van een groot goed geloof in het doel van het bestaande?

Laat ik slechts één enkel stukje citeeren, één enkelen muzikalen zin uit dit andante lichten:

Approchons-nous avec respect des plus petites et des plus fières, de celles qui sont distraites et de celles qui songent, de celles qui rient encore et de celles qui pleurent; car elles savent des choses que nous ne savons pas, et elles ont une lampe que nous avons perdue. Elles habitent au pied même de l'Inévitable et en connaissent mieux que nous les chemins familiers. Et c' est pourquoi elles ont des certitudes étonnantes et des gravités admirables, et l' on voit bien que dans leurs moindres actes elles se tiennent soutenues par les mains sûres et fortes des grands dieux.

Er komen echter ook einden voor, waar de voortdurende beeldspraak ons verveelt en benauwt, gedeelten die ons wee aandoen en waar vochtige sentimentaliteit ons den adem beklemmt.

Doch laten wij niet het kwade van dit boek zeggen, maar het goede apprecieeren dat het ons geeft.

K.

ZIELESTRIJD, naar 't ENGELSCHE, VAN
HALL CAINE, door MEVROUW VAN HEU-
VELINCK. — Utrecht, H. HONIG.

Is de tendenz-roman nog te verdedigen in onzen tijd, die vunsch realisme plaatst op een piedestal van hooge kunst, 't bewierookt als schepping van kunstenaars bij de gratie Gods? Geen twee menschen zullen eenzelfde antwoord op die vraag geven: och 't is met kunst al evenzoo gesteld als met den duren hoed van Dientje, die Liesje vreeselijk en Wiesje afschuwelijk vindt; eenstemmigheid kent noch de mode, noch de kunst, haar petekind; juist daarom is ze, volgens velen althans, zoo mooi.

Een meisje, dat geen whist speelt en niet over kunst wijsneuzig kan fleemen past niet meer in onze samenleving; een jongen die nooit gokt en zich niet ophoudt met kunst, omdat hij weet, haar niet te kunnen begrijpen, is een Heiden, een voorhistorisch mensch uit den wondershow van Barnum; — alles liefhebbert in kunst, alles dweept met kunst, alles offert aan kunst, alles en allen — behalve de Staat.

Maar hoe 't antwoord op die vraag ook mag luiden, voor Hall Caine, den diepen denker, den idealist, is de roman noodzakelijk. Menschen van vleesch en bloed kunnen niet dragers zijn van zijne idealen; de personen, die hij ons geeft, kunnen niet leven in de wereld, die 't huwelijk meest als business, vriendschap als een voordeelige speculatie kent. Pete en Philip kunnen geen deel hebben aan de hooge beschaving der 20e eeuw, die gebaseerd is op laag egoïsme en winst-bejag, eene vermeerderde en voor 't gebruik verbeterde editie van immoraliteit.

Heeft de roman niet recht op eene eereplaats? Vooral eene, die ons de idealen brengt van een groot man, méér nog: van een mensch?

Amsterdam.

A. C. J.
(Wordt vervolgd.)

Oproep om Hulp!

Het Bestuur der **Mijnbouwkundige Vereeniging** te Delft, optredende namens de aldaar studeerenden voor Mijn-Ingenieur, roept de Nederlandsche Studenten op om giften voor de betrekkingen der \pm 1200 slachtoffers der ongekend groote mijnramp bij Lens. Het is onze innige wensch, dat het Nederlandsche publiek dezelfde groote sympathie voelt als wij allen voor de stoere werkers, die weer eens de slachtoffers zijn geworden van hun gevaarlijk beroep.

Het Bestuur:

B. H. VAN DER LINDEN, *President*,
W. C. KLEIN *Secretaris*,
Spoorsingel 130, Delft.
G. E. J. WIESSING, *Penningmeester*,
Conradkade 60, den Haag.
J. C. SCHAGEN VAN SOELEN JR.
J. E. DEELKEN.

Alle bestuursleden nemen gaarne gelden voor dit doel in ontvangst en zullen deze verantwoorden in de Nieuwe Rotterdamse Courant, de Nieuwe Courant en het Studenten-Weekblad.

BERICHTEN EN MEDEDEELINGEN.

DELFT.

Vereeniging tot het uitgeven van beknopte handleidingen bij het onderwijs aan de T. H. S.

Mededeelingen van het Bestuur:

1. Daar voor Maandag 12 Maart geen tegen-candidaten bij het Bestuur waren gesteld, zijn alle officieele candidaten gekozen.

Het nieuwe Bestuur is dus als volgt samengesteld:

W. C. KORTHALS ALTES, *president*;
J. B. H. COENEN, *1e secretaris*;

ADVERTENTIEN.

C. DIJKMAN,
PATISSIER. CUISINIER.
KOLK 9. Telefoonno. 10.

EGLISE WALLONNE.
Service tous les dimanches à 10 heures et demie.

DIËS NATALIS.
PRUIKEN en andere benodigdheden
voor de aanstaande Feesten.

W. VAN BAARLE,
Voorstraat 12. Coiffeur.

- H. F. KARSTEN, 2e secretaris;
C. M. SIMONSZ, penningmeester;
G. J. LAMAN TRIP, commissaris;
2. De Commissie voor de Algemeene Wetenschappen maakt bekend, dat de beknopte handleiding voor de Differentiaalrekening bij den uitgever J. Waltman Jr. ter perse is. Het 1e gedeelte (Differentiaalrekening voor het 1e studiejaar) zal vermoedelijk binnen twee of drie weken verkrijgbaar gesteld worden.

Namens het Bestuur:

De 1e secretaris,

J. B. H. COENEN, Havenstraat 3.

VRIJE STUDIE.

20 Maart 1906.

Voordrachten-avond door Mejuffr. PHILINE BELDER en den Heer EDUARD VERKADE, in de Kleine Concertzaal van Stads Doelen.

— Programma. —

- I. Voorspel op het Tooneel uit Goethe's Faust, in vertaling van den voordrager, den Heer Verkade.
 - II. Gedichten. Hooft.
Ballade. Helène Swarth.
Mej. Belder.
 - III. Gedichten. Heine.
Gedichten. Peter Schlemihl
(Ludwig Thonca).
- PAUZE.
- IV. Sonnetten. Shakespeare.
Gedichten. Ernest Dowson.
The Raven. Edgar Allan Poe.
Mej. Belder.
 - V. Gevangenis-Ballade. Oscar Wilde.
(Ballad of Reading Goal)
in vertaling van den voordrager,
den heer Verkade.
 - VI. Verzen. Verlaine.
Gedicht. La Comtesse de
Noailles.

Aanvang 8 uur.

Einde 10 uur.

AGENDA.

DEN HAAG.

Vrijdag 16 Maart. Ned. Tooneel: „Mijn schoondochter”;
8 uur.

Zaterdag 17 Maart. Fransche Opera: „La favorite”; 8 uur.

Zondag 18 Maart. Gebouw v. K. en W. Gezelschap Prot:
„Een huwelijksreis”; 8 uur.

ROTTERDAM.

Vrijdag 16 Maart. Tivoli-Schouwv.: „Een dag vol dwaasheden”; 8 uur.

Groote Schouwburg: „'t Ware geluk, dames”; 8 uur.

Zaterdag 17 Maart. Tivoli-Schouwburg: „Een dag vol dwaasheden”; 8 uur.

Zondag 18 Maart. Tivoli-Schouwburg. Ned. Tooneel: „Mijn schoondochter”; 8 uur.

Amandelbroodjes.
Appelbollen.
Saucijzenbroodjes.

DELFTSCHE
Limonade-Siropen

Sinaasappel- of Oranje-Limonade

75 cts. per flesch; 6 flesschen franco zending.

NIEUWE LANGENDIJK 50.

Aanbevelend,

W. DE HOOGH.

 Aan een MACHINEFABRIEK (\pm 100 werklieden) kan met 1 April a. s. of later

een pas beginnend **INGENIEUR** worden geplaatst voor **TEEKENWERK**.

Bij gebleken bekwaamheid is er vooruitzicht, belast te worden met de leiding der fabriek en vervanging van den directeur bij afwezigheid. Aanvankelijk salaris f1200,—.

Br. fr. letters Z. T. K., Alg. Adv.-Bur. NIJGH & VAN DITMAR, ROTTERDAM.

LAATSTE WEEK!

A.s. Maandag TREKKING

der 3% Nederlandsche
Effecten Premieleening.

Hoofdprijs f100.000 in Contanten.

Voorts prijzen à **f12500, f7500, f6250,**
f5000, f3750, f2500, enz. enz.

ALLE KLASSEN.		EERSTE KLASSE.	
1/4 Aandeel . . .	f 17,50	1/4 Aandeel . . .	f 3,75
1/10 " . . .	7,—	1/10 " . . .	1,50
1/20 " . . .	3,50	1/20 " . . .	0,75

Verkrijgbaar bij **VAN DULJSEN & Co.**

Hoofdkantoor: TOUSSAINTKADE 18-19, DEN HAAG.

Bijkantoor: HUYGENSPARK 1b, b d Wagenbrug.

Te **DELFT** bij den Heer

D. E. LEUPEN, Markt 73,
HOOFDCOLLECTEUR.

Theoretische beschouwingen

OVER

het warmteproces in stoomturbine's,
petroleum- en gasmotoren
en verkoelingsmachines,
met korte beschrijving van enkele soorten dier
machines,

DOOR

J. W. VAN AALST,

Officier-instructeur Koninklijk Instituut voor de Marine.

Prijs f 1,50.

Verkrijgbaar in den Boekhandel **J. WALTMAN Jr.,**
Binnenwatersloot.

Fransche Conversatielessen.

Een HEER (Franschman) wenscht gaarne **Fransche Conversatielessen te geven.** Gunstige conditiën.
Brieven franco, onder n°. 4141s-w, aan het Bureau van dit Blad.

TE KOOP:

4 korte Friesche Klokken en
een lange Friesche Staartklok,
goed in orde, met **2** jaar garantie.

Adres: **CHRISTIAAN LAMB, Horloger,**
Oude Langendijk 16.

VRAAGT UWEN LEVERANCIER „Stelio” Cigarettes.

Mocca (groen) . . .	1 Ct.	Sultana (wit) goud . . .	2 Ct.
Abbas (paarsch) . . .	1 1/2 "	Khedive (blauw) . . .	2 1/2 "
Hamit, Xamidié en		Extrafine (oranje) . . .	3 "
Edimé m. goud mondst. 1 1/2 "		Fleur d'Orient . . .	3 "
Balkan (rosa) . . .	2 "	Grand Fizir . . .	4 "
Kef (rood) kurk. . .	2 "	Imperiales . . .	4 "

Verkrijgbaar in doosjes van 10-20-25-50 stuks en hooger.

Dames Sigaretten.

Harum 1 Ct. Hanum 1 1/2 Ct.
Uitsluitend handwerk met en zonder mondstuk door Turken vervaardigd.

Nooit heeft een Sigaret op zoo snelle wijze naam gemaakt en de gunst van het hooge publiek veroverd als de

STELIO.

De verkoopprijzen, zeer **billijk** en in kwaliteit alle **Imported Cigarettes** overtreffend, zijn door de Directie vastgesteld en staan onder contrôle.

N.B. Indien een der boven vermelde merken bij Uwen leverancier niet voorhanden is, verzoeke zich te vervoegen voor gratis monsters naar de **Vorstenlanden, Zoutsteeg 9/11, Amsterdam,** waar de complete collectie steeds voorhanden is.

Eere-Kruis en Gouden Medaille te Londen op de „Indian and Colonial Exhibition” 1905.

Firma **STELIO EFSTATHOPOULOS,**
Turksche Sigarettenfabriek,
Laanweg o. h. Y, Amsterdam.

Passage-Bureau

J. DE KUYSER & ZONEN,

Oude Delft 229 en 231.

Stv. Mij „Rotterdamsche Lloyd”,
via Rotterdam-Marseille.

Stv. Mij „Nederland”,
via Amsterdam-Genua.

Alle informatiën zoowel voor passagiers als voor verzending van goederen kosteloos verkrijgbaar.

